

PROIECTE DE CONSTRUIRE A UNUI LOCAL AL PRIMĂRIEI ORAȘULUI BUCUREȘTI

de DORINA CÎRSTEA

În urma unirii Moldovei cu Țara Românească, orașul București a devenit Capitala statului român modern.

Împrejurarea aceasta a stimulat dezvoltarea Bucureștilor sub toate aspectele : economic, demografic, administrativ, cultural etc. Astfel, s-au complicat treptat și problemele administrației locale, ale organizării vieții orășenești, sub cele mai diferite forme. Aceasta a făcut să crească rolul puterii locale și să devină tot mai necesară perfecționarea sistemului de conducere a orașului-capitală.

La 1/13 iulie 1864 a fost promulgată Legea comunală, întocmită de M. Kogălniceanu.¹⁾ Legea a înlesnit mult evoluția orașelor românești pe făgașul capitalismului și a contribuit la modernizarea acestora. Puțină vreme mai târziu, la 7 august 1864, a luat ființă și Primăria orașului București.²⁾

Noua instituție s-a consolidat, rolul ei a crescut, prestigiul i s-a întărit în a doua jumătate a secolului trecut, pe măsura dezvoltării însăși a orașului București.

În atari condiții — și într-o vreme în care multe instituții culturale de stat își ridică în București clădiri proprii³⁾ — își face loc și ideea edificării unui palat al Primăriei Capitalei.

În această privință, pentru a reconstitui preocupările și eforturile municipalității și edililor orașului București de a clădi un edificiu al primăriei, sînt utile materialele aflate în patrimoniul M.I.B. — depozitul secției de istorie modernă, într-un dosar cu titlul „Chestiunea Palatului Comunal. Litigiu arh. Antonescu-Mincu“, cu nr. de inventar : 73.604. În dosar sînt cuprinse : 3 numere din „Monitorul comunal“, organ oficial al Primăriei orașului București (nr. din 24 februarie 1913, 22 septembrie

1) *Monitorul Oficial* 1864, nr. 75, p. 341—346.

2) *Istoria orașului București*, vol. I, Buc. M.I.B., 1965, p. 296.

3) Între 1883—1885 a fost construită clădirea Băncii Naționale ; în 1888 este terminat Ateneul Român, în ultimul deceniu al secolului trecut se construiesc și palatul C.E.C., Biblioteca Centrală Universitară, Palatul Poștei.

1913 și 24 noiembrie 1913); un compendiu al istoricului proiectelor, dis-cuțiilor și contractărilor privitoare la clădirea unui palat al Primăriei, intitulat „Chestiunea construcției Palatului Comunal din Capitală“ (6 foi de culoare albastru pal, scrise de mână cu cerneală neagră pe ambele fețe); un al doilea compendiu, intitulat „Afacerea Mincu“, conținând date referitoare la angajamentele arhitectului român și la sumele încasate de el în cadrul obligațiilor Primăriei de a finanța proiectarea (o coală dublă pe care sînt scrise, tot de mână cu cerneală neagră, primele două pagini); „copie după raportul Direcțiunii lucrărilor tehnice înre-gistrată la nr. 89962 din 25 febr. 1913“, (o coală dublă avînd scrise dac-tilografiat 2 pag. și jumătate); copii după moțiunile adresate la 19.XII. 1912 și 23.XI.1913, de Societatea arhitecților Primăriei Capitalei, în care se protestează față de abandonarea proiectului Mincu (coală dublă tipărită pe cele patru pagini); un decupaj dintr-un ziar (fără titlu și dată), con-ținînd nota „Construcția palatului Comunal“ semnată de arhitectul Petre Antonescu; 7 copii (7 foi scrise de mână) după corespondența între Mi-nisterul de Interne și Primăria Capitalei privind precizarea normelor legale de contractare și plată a proiectelor pentru palatul Primăriei.

Din toate aceste date rezultă că, pentru prima dată ideea construirii unui palat al Primăriei Capitalei s-a transpus în fapt în anii 1895—1896 pe cînd primar al orașului București era Nicolae Filipescu.⁴⁾ Atunci, a fost organizat un „concurs restrîns“ în cadrul căruia au depus — în stadii de anteproiecte — planuri în stil românesc pentru Palatul Primăriei, trei arhitecți: Giulio Magni, Gheorghe Sterian și Ion Mincu. Toate an-teproiectele au fost plătite cu suma de 10.000 lei fiecare.

Dar, pentru a servi ca bază unui plan de ridicare a Palatului Co-munal, a fost ales numai proiectul lui Ion Mincu.

Ideea construirii Palatului Primăriei a fost părăsită apoi, timp de aproape 2 ani. Ea este reluată în 1899, o dată cu preluarea funcției de primar al orașului București de către scriitorul Barbu Ștefănescu Dela-vrancea. Făcînd cunoscută intenția sa de a începe construcția unui palat comunal în Capitală, Delavrancea este autorizat de Consiliul Co-munal al orașului, într-o ședință ținută la 21 octombrie 1899, să în-cheie, în vederea începerii lucrării, un contract cu arhitectul I. Mincu.⁵⁾ Contractul s-a încheiat la 23 decembrie și prevedea ca arhitectul să execute schițele și planurile definitive ale Palatului Comunal, în condiții identice cu cele în care și alte ministere contractaseră executarea de palate publice. La 29 decembrie 1899 arhitectul încasează de la Primă-rie un avans de 15.000 lei. Alte sume, totalizînd 20.000 lei, sînt ridi-cate de Mincu în 1900.⁶⁾

În atelierul său — instalat între anii 1900—1904 în Palatul Justi-ției, care se afla atunci în construcție — I. Mincu începe executarea schițelor de proiect.⁷⁾ Arhitectul depune însă la primărie doar patru

⁴⁾ Chestiunea Palatului Comunal. *Dosar M.I.B.* nr. 73604; P. Antonescu, *Clădiri, construc., proiecte și studii*, Buc. 1963, p. 80.

⁵⁾ Chestiunea Palatului...

⁶⁾ *Ibidem*.

⁷⁾ Mihai Caffù. *Arhitectul Ion Mincu*, Buc., 1960, p. 192.

schite de proiect și nu o lucrare definitivă.⁸⁾ Totuși proiectul Primăriei Capitalei a fost expus pentru public în rotonda Ateneului Român.⁹⁾ Din planșele păstrate rezultă că palatul trebuia să fie cu un volum central dominant încadrat de două puternice turnuri cu contraforți de zidărie... partea centrală a clădirii se continua lateral, în dreapta și stînga, cu două corpuri de legături mai joase și cu o tratare decorativă destul de neutră, ceea ce face ca bogăția și monumentalitatea corpului central să fie și mai mult scoasă în evidență. Întreaga compoziție se încheia cu două corpuri a căror siluetă masivă sugerează arhitectura culelor oltenestești¹⁰⁾. Pentru corpul central al palatului Mincu propunea o ornamentație bogată, întemeiată, în bună măsură, pe elemente de artă sta-tuară. Contraforții aveau să prezinte la partea inferioară firide, conținând statuile unor domni ai Țării Românești, iar o mare compoziție cu subiectul istoric trebuie să fie plasată pe axul fațadei.¹¹⁾ În multe privințe, ornamentația sculpturală a palatului se inspira din vechile monumente românești. De fapt, întreg proiectul Palatului Comunal realizat de I. Mincu, reflecta încercările arhitectului de a crea la sfîrșitul secolului trecut și începutul secolului nostru o arhitectură monumentală care să dezvolte stilurile și înfăptuirile arhitecturii românești vechi sau populare.

Dar, proiectul întocmit de I. Mincu nu s-a realizat, marele arhitect nu a apucat să vadă ridicîndu-se în București, după planurile sale, un edificiu al Primăriei. În materialele deținute în legătură cu „afă-cerea Mincu“ se arată că nu se cunosc cauzele exacte ale nerealizării contractului. Un biograf al lui Mincu crede însă că nerealizarea proiectului s-a datorat faptului că „Primarii s-au schimbat ca și guvernele iar fondurile erau mereu cheltuite pentru lucrări „mai urgente“.¹²⁾ Totuși explicația aceasta nu satisface pe deplin, deoarece cînd Vintilă Brătianu, devenit primar al orașului, reia inițiativa construirii Palatului Comunal, proiectul Mincu este găsit necorespunzător cu noile gusturi și cerințe în arhitectură. Cînd primar al Capitalei ajunge generalul Dobrescu, ideea necesității revizuirii și chiar schimbării proiectului alcătuit de I. Mincu se menține¹³⁾. Aceasta determină însă atitudini de opoziție în cercurile specialiștilor ca și în opinia publică. La 5 octombrie 1912 mai mulți arhitecți din București adresează un memoriu Ministerului de Interne cerînd să i se lase lui Mincu executarea lucrării.¹⁴⁾ Dar nu după multă vreme I. Mincu se stinge din viață. La 19 decembrie 1912, Societatea Arhitecților Români adresează primarului orașului București o „petițiune“ prin care solicită executarea Palatului Primăriei după proiectul lui I. Mincu completat și transpus în fapt de către un grup de 5—6 arhitecți, care ar putea fi selectați printr-un concurs.¹⁵⁾

8) Chestiunea Palatului. M.I.B. Dosar nr. 73604. •

9) Mihail Caffé, *op. cit.*, p. 193.

10) *Ibidem*, p. 194.

11) *Ibidem*.

12) *Ibidem*, p. 194.

13) Chestiunea Palatului Comunal, *Dosar M.I.B.*, 73604.

14) *Ibidem*.

15) *Ibidem*.

Propunerea n-a fost însă acceptată de primăria Capitalei. Aceasta a îndreptat executarea unui nou proiect de palat comunal arhitectului Petre Antonescu. Se încheie un contract și arhitectului i se oferă un aconto de 100.000 lei¹⁶⁾ Astfel se ajunge la un conflict. În ianuarie 1913 familia arhitectului decedat depune la Municipiu o acțiune de protest solicitând suma de 50.000 lei, daune morale și materiale, fixînd ca termen de executare data de 4 martie 1913.¹⁷⁾ Este interesant că, în ședința Consiliului Comunal din 17 februarie 1913, primarul Capitalei, Dr. Constantin I. Istrati, spune : „La venirea mea aici am găsit două contracte : unul cu D-l Mincu și altul cu D-l Antonescu. Cel cu D-l Mincu era făcut astfel, încît făcîndu-se contractul cu D-l Antonescu, D-l Mincu avea dreptate să se supere. Lui Mincu i se oferise înainte ca indemnizare ca să nu se facă proces, o sumă de 35.000 lei. Cînd el era încă în viață, a venit la mine un prieten al familiei, membru al Academiei și mi-a spus : „Ați despuiat pe acest om de munca lui, dați-i cel puțin consolația că veți da femeii lui ceva, după moartea lui. Eu am zis : Comuna nu va pierde nimic, ci se va face un act de dreptate și nu de generozitate, dacă i s-ar da lui Mincu 50.000 lei“.¹⁸⁾

Din datele care există azi nu se cunoaște precis și în amănunte felul în care s-a lichidat contractul Mincu și acțiunea de protest întentată de familia sa. Din spusele primarului Capitalei, Dr. C. I. Istrati, s-ar părea că acțiunea s-a terminat prin acordarea sumei de lei 50.000 drept despăgubiri familiei. Oricum proiectul pentru Palatul Comunei realizat de arhitectul Ion Mincu a fost în felul acesta, în anul 1913, complet abandonat, rămînînd în discuție proiectul nou întocmit de arhitectul P. Antonescu.

Contractul acesta a provocat discuții în cercurile arhitecților și în opinia publică. Astfel, o nouă petiție este adresată primarului Capitalei de către „Societatea Arhitecților Români“, la 23 noiembrie 1913. Prin ea Societatea militează, „din nou pentru aducerea la îndeplinire a planurilor concepute de precursorul necontestat al arhitecturii românești“.¹⁹⁾ Dar nici această acțiune de protest nu are efect.

Proiectul inițial al arhitectului P. Antonescu ținea seamă de „obișnuitele două mari grupe de elemente funcționale din cadrul unei administrații municipale...“.²⁰⁾ De aceea în planul construcției există un grup de „încăperi formînd recepția, cu oficiul stării civile și grupul încăperilor care compun birourile diferitelor servicii ca : Direcția administrativă, contabilitatea, corespondența, Direcția tehnică, Direcția culturală etc.“²¹⁾ Din punct de vedere arhitectural, P. Antonescu propune un edificiu a cărui monumentalitate reproducea îndeosebi la acoperiș, loggia, ferestre etc. elemente vizibile de arhitectură tradițională românească.

16) *Ibidem.*

17) *Ibidem.*

18) *Monitorul Comunal*, an XXVII (1913), 8, 24 februarie, p. 128.

19) *Dosar M.I.B.* nr. 73604.

20) Arhitect P. Antonescu *op. cit.*, p. 80.

21) *Ibidem.*

că. Fațada principală era, central, dominată de un turn înalt pe sub care se află și intrarea principală.

Acest proiect a suferit mai multe îmbunătățiri în ce privește mai ales distribuția și destinația unor încăperi, precum și unele completări cerute de Primărie.²²⁾ Dar el a fost viu dezbătut și criticat în presa vremii. Obiecția principală s-a făcut cu privire la turn, arătându-se că el nu corespunde unui local modern că nici nu este de tradiție românească autentică. Arhitectul P. Antonescu și-a apărat proiectul printr-un articol în revista „Flacăra“. El a arătat că „turnul nu este caracteristica exclusivă a unei arhitecturi“ și că se întâlnește totuși și în arhitectura medievală românească. „Dovadă turnul Chindea din Tîrgoviște, Golia de la Iași, Colțea din București. Dacă am fi avut și noi organizații politice cu primării — afirma arhitectul — probabil că l-am fi găsit și la primării, nu numai izolat sau la mînăstiri“. În fine P. Antonescu stăruia asupra funcției de „semn al puterii și autonomiei comunale“ pe care au avut-o și o au turnurile primăriilor vechi „după cum steagul e simbolul armatei și sceptrul e simbolul puterii“. ²³⁾

Dar cu toate că discuțiile asupra proiectului Palatului Comunal au fost amânate și în mare măsură au criticat proiectul lui P. Antonescu, nu ele au zădărnicit aplicarea planului, ci lipsa de fonduri. Situația este foarte clar expusă de primarul Capitalei Gr. G. Cantacuzino, în ședința extraordinară a Consiliului Comunal al orașului, ținută la 2 august 1913. El a spus : „Noi avem 3 milioane credite din împrumutul de 30 milioane și 2 milioane din partea statului ; în total 5 milioane. Palatul va costa după spusele și calculele diferiților specialiști, cel puțin 10—12 milioane, bani pe care nu-i avem. Eu nu am obiceiul să angajez lucrări fără să am bani.“ ²⁴⁾

Astfel realizarea proiectului Palatului Comunal a fost amînată, în acel moment (toamna anului 1913), făcîndu-se doar propunerea să se intervină „pe lîngă D-nii Miniștri de Interne și de Finanțe, ca să prevadă în bugetul statului o sumă anuală de 3.000.000, pentru ca astfel să avem asigurat toată suma ce ne trebuie“. ²⁵⁾

Izbucnirea primului război mondial, intrarea României în război, ocuparea Bucureștilor de armatele germane, iar apoi greutățile de după război, — toate acestea au făcut ca și proiectul de Palat Comunal întocmit de arhitectul Petre Antonescu în 1913 să fie părăsit. Abia după douăzeci de ani este reluată ideea de a construi un edificiu pentru Primăria orașului București.

Dacă locul a rămas hotărît același (intersecția dintre actualele bulevarde al Republicii cu N. Bălcescu), trecerea anilor a făcut însă ca nici proiectul Antonescu (din 1913) să nu mai corespundă noilor gusturi și principii estetice. Se recurge din nou la arhitectul P. Antonescu — cerîndu-i-se acestuia un nou proiect, care a și fost selecționat la un concurs în anii 1935—1937.

²²⁾ *Ibidem*.

²³⁾ Extras din articolul din „Flacăra“, păstrat în dosarul citat.

²⁴⁾ *Monitorul Comunal*, XXVII, 1913, 22 septembrie, p. 633—634.

²⁵⁾ *Monitorul Comunal*, XXVII, 1913, 47, 24 noiembrie, p. 793.

În acest al doilea proiect, palatul comunal este tratat într-o viziune arhitecturală modernă. Edificiul apare sub forma unei construcții cu două aripi, dintre care una mai scurtă se termină cu un turn. În centrul compoziției se găsește palatul propriu-zis, cu sala de serbări și partea publică a serviciilor; în aripa stângă teatrul. Palatul propriu-zis se articulează pe fațada posterioară, cu un corp semicircular, care constituie centrul administrativ și din care se desfac — în chip de spice — patru blocuri de servicii²⁶⁾ (Acest al doilea proiect de Palat Comunal este amplu prezentat cu desene și planuri în lucrarea citată a arhitectului P. Antonescu).

Dar, izbucnirea celui de-al doilea război mondial a zădărnicit din nou aplicarea acestui nou proiect de palat al Primăriei.

*

În lucrarea de față a fost prezentat pe scurt istoricul a trei proiecte de realizare a unui edificiu pentru un palat al Primăriei Capitalei.

Aceste proiecte nu au fost realizate datorită condițiilor istorice (economice, mai ales) neprielnice. În prezent Sfatul popular al orașului București se află instalat într-o clădire ridicată tot după planurile arhitectului P. Antonescu, într-un stil de tradiție românească.

RESUME

Dans l'article on présente des matériaux d'archive du Musée d'Histoire de la ville de Bucarest au sujet des essais entrepris par les édiles et les architectes de la capitale en vue de la construction d'un Palais Municipal. Le dossier intitulé : "La question du Palais Communal", conservé matériaux se rapportant aux projets pour la bâtises de la Mairie élaborés par les architectes Ion Mincu et Petre Antonescu.

Un projet non définitif de l'architecte Ion Mincu, datant de l'année 1899, est abandonné par la Mairie, qui commande un autre projet à l'architecte P. Antonescu, à la fin de l'année 1912.

Le projet P. Antonescu n'a pas été accepté intégralement, des modifications étant demandées.

Un second projet de l'architecte P. Antonescu n'a pas pu être réalisé par suite du manque de fonds à l'époque, étant plus tard abandonné par suite de l'éclat de la seconde guerre mondiale.

²⁶⁾ P. Antonescu, *op. cit.*, p. 31, 83.